

В.І. ЯРОВА, канд. екон. наук, доц., НТУ “ХПІ”
І.В. ПОГРІБНЯК, магістр НТУ “ХПІ”

ПРИБУТОК В СИСТЕМІ ОСНОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті представлено визначення економічної категорії «прибуток». Розглянуті особливості його обчислення згідно трактовок різних видатних вчених-економістів. In the article the definition of economic category “profit”. The features of its calculation under different treatments of prominent scientists-economists.

Ключові слова: підприємство, витрати, доходи, прибуток.

Прибуток є метою підприємницької діяльності, основним внутрішнім джерелом формування фінансових ресурсів, які забезпечують розвиток підприємства, критерієм ефективності господарської діяльності, важливим джерелом задоволення соціальних потреб суспільства, захисним механізмом від загрози банкрутства, рушійною силою економічного розвитку держави. Прибуток виступає центральною категорією в економіці кожного господарства, а тому навколо цього поняття завжди відбувалися дискусії як серед економістів, так і серед бухгалтерів.

Головною метою статті виступає визначення сутності економічної категорії «прибуток», особливостей його обчислення та діагностування на його основі стану підприємства.

Трактування прибутку підприємства, методологія та методика його визначення й оподаткування є однією з головних загальноекономічних і бухгалтерських проблем як у практичному, так і в теоретичному аспектах. Залежно від змісту, що вкладається в показник прибутку, будуть змінюватися й висновки користувачів звітності. Від бухгалтерського трактування категорії прибутку залежить правильність і доцільність управлінських та інвестиційних рішень. Відсутність чіткого визначення прибутку в сучасній літературі та наявність альтернативних варіантів його визначення зумовлює появу проблем при веденні бухгалтерського обліку та складання звітності.

На сучасному етапі розвитку економічної науки відсутня універсальна методика діагностики діяльності підприємства на основі показника прибутку. Протягом усієї історії розвитку бухгалтерського обліку вченими розвивалися різні підходи до визначення та облікової інтерпретації прибутку. Але відсутність єдиного підходу до трактування категорії прибутку з метою накопичення та представлення інформації про нього в системі бухгалтерського обліку є підставою для перекручення облікової інформації та вуалювання показників звітності. Відмінність у методиці розрахунку фінансового результату у бухгалтерському обліку та для цілей оподаткування

суб'єктів господарювання у вітчизняному законодавстві є проблемою, яка потребує негайного розв'язання.

В межах практичного підходу до трактування категорії прибуток досягнута певна однотайність, кожен з авторів наводить свої методики діагностування діяльності підприємства на основі цього показника, але універсальний підхід ще не розроблено.

Вивчення наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів показало, що дискусії, пов'язані з дослідженням прибутку, як основного узагальнюючого показника фінансових результатів господарської діяльності підприємства, посідають значне місце в теорії та практиці. Економічна сутність прибутку досліджується вже протягом багатьох століть, знаходячи розвиток у працях видатних вчених-економістів. Теоретичні аспекти даного питання розглядається в межах економічної теорії такими вченими, як С. Брю, К. Р. Макконнелл, П. Самуельсон, В. Д. Базилевич, С. В. Мочерний, А. А. Ткаченко. Звісно, що сучасні підходи до характеристики економічної категорії «прибуток» ґрунтуються на доробках класиків економічної науки. Практичні аспекти розрахунку прибутку та використання даного показника для характеристики діяльності підприємства розглядається в межах інших дисциплін закордонними авторами: А. Бабо, К. Друри, Е. Майер, Р. Манн, Д. Хан, Х. Й. Фольмут; вітчизняними дослідниками: М. Д. Білик, І. А. Бланк, С. Ф. Голов, В. М. Івахненко, А. М. Поддєрьогін, С. Ф. Покропивний, Н. В. Тарасенко, Н. М. Ткаченко, О. С. Філімоненков, А. Д. Шеремет та інші. Серед публікацій в періодичних виданнях найбільша кількість їх належить М. М. Павлишенко та В. І. Блонській.

Нормативні документи та дослідники визначають прибуток наступним чином:

1. Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. (П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати»).
2. Валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця між доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). [7, с. 704]
3. В загальному вигляді прибуток визначається як різниця між сукупним доходом та сукупними витратами [5, с. 192].
4. Економічний, або чистий, прибуток – це те, що залишається після віднімання всіх витрат – як явних, так і прихованих на заробітну плату, ренту та відсотки, а також нормального прибутку – з загального доходу фірми. [4, с. 644].
5. В самому загальному значенні прибуток можна трактувати як певний доход від операції, що спочатку потребував певної інвестиції та (або) витрат і проявляється в збільшенні сукупного економічного потенціалу (багатства) інвестора при закінченні (фактичному або умовному) даної операції [3, с. 179].

Загалом, всі сучасні визначення прибутку ґрунтуються на його тлумаченні як частини доходу, що залишається після вирахування всіх витрат діяльності підприємства та податків. Але варто зазначити також, що

на розмір прибутку підприємства безпосередньо впливає і облікова політика, яка передбачає порядок нарахування амортизації, методи оцінки запасів при списанні їх у виробництво, порядок створення резервів на підприємстві, тощо.

Показник прибутку можна використовувати в якості узагальнюючого показника фінансово-економічного стану підприємства, бо ця економічна категорія формується під впливом усіх аспектів господарської діяльності підприємства. На наш погляд необхідно враховувати певні застереження: підприємство повинно забезпечити формування та зростання прибутку за рахунок внутрішнього розвитку підприємства, тобто в результаті зростання продуктивності праці та зниження собівартості продукції; частка зростання прибутку за рахунок встановлення завищених (монопольних, спекулятивних) цін повинна бути виключена з аналізу, бо не характеризує внутрішній стан підприємства. Якщо зростання прибутку відбувається лише за рахунок цін на продукцію, така ситуація свідчить про незадовільний рівень управління підприємством.

Список літератури: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати» // Національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку: Нормативна база. – Х.: Курсор, 2009. – 282с. 2. *Голов С. Ф.* Управлінський облік / С. Ф. Голов. – 3-тє вид. – К.: Лібра, 2006. – 704 с. 3. *Ковалев В. В.* Курс фінансового менеджмента / В. В. Ковалев. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – 448 с. 4. *Макконнелл К. Р.* Экономикс: принципы, проблемы и политика. Пер. с 14-го англ. изд / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 972 с. 5. *Нуреев Р. М.* Курс микроэкономики / Р. М. Нуреев. – 2-е изд. – М.: Издательство НОРМА, 2001. – 572 с. 6. *Савицкая Г. В.* Экономический анализ / Г. В. Савицкая. – 11-е изд., испр. и доп. – М.: Новое знание, 2005. – 651 с. 7. *Ткаченко Н. М.* Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник / Н. М. Ткаченко. – 3-тє вид. допов. і перероб. – К.: Альтера, 2008. – 926 с.

Надійшла до редголегії 09.10.10